

Novelty. The article attempts to distinguish the main types of animation work in the skansen of Ukraine. The concrete examples of realization of these kinds of animation work are considered, and their classification is given.

The practical significance. The isolated types of animation work make it possible to attract more visitors to Ukrainian scansens, as well as their implementation brings additional profit for the museum institution.

Key words: skansen, animation, cultural and leisure activities, animation program, opens air museum.

Надійшла до редакції 26.11.2017 р.

УДК 008.379. 85

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Красовський Сергій Олександрович, асистент кафедри готельно-ресторанного бізнесу,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ
poisk007@ukr.net

Сформульовано та обґрунтовано основні положення, що визначають необхідність розширення культурологічних досліджень міжнародного туризму з урахуванням його розуміння як соціального інституту й загальнокультурного явища; окреслення системи координат, у межах яких його потрібно розглядати та розробки спеціального поняттєво-категоріального апарату. Акцентується, що спектр наукових поглядів на розуміння туризму і його значення поступово розширюється у бік гуманітаристики, позаяк у запропонованих авторитетних визначеннях туризму з'явилися такі поняття як міжнародний туризм, соціальна, культурна та освітня сфери, міжнародні відносини, відпочинок тощо.

Ключові слова: міжнародний туризм, культура, культурологія, міжкультурна комунікація, наукова концептуалізація

Актуальність дослідження. Нині міжнародний туризм набуває дедалі більшої популярності і в світі, і в нашій країні, особливо після отримання Україною 11 червня 2017 р. можливості безвізових подорожей до країн Європейського Союзу. Так, дані Прикордонної служби свідчать, що за перші півроку дії безвізу 355 000 українців побували в Європі за біометричними паспортами. Загалом за офіційними статистичними даними у 2016 р. кількість громадян України, що подорожували за межі країни, становила 24.668.233, а кількість іноземців, що відвідали Україну – 13.333.096. Для порівняння звернемо увагу на 2000 р.: тоді ця кількість становила 13.422.320 і 6.430.940 відповідно [11]. Навіть такий побіжний огляд даних дає змогу уявити масштаби туристичної «імміграції» на теренах нашої країни: українці стали майже у 20 разів активніше подорожувати на закордоння, а іноземці вдвічі частіше відвідувати Україну.

Відтак, актуальність дослідження міжнародного туризму не викликає заперечення. Крім того, актуалізують дослідження міжнародного туризму трансформації у преференціях як українських законодавців, так і світових організацій з туризму щодо визначення самого поняття «туризм». Вони зумовлені низкою чинників, пов’язаних як зі змінами в політичній конфігурації на світовій мапі, економіці та матеріальному забезпеченні населення тощо, так і з тими, які, на нашу думку, мають, насамперед, соціально-культурне забарвлення. У цьому контексті спробуємо сформулювати основні положення щодо необхідності розширювати культурологічні дослідження міжнародного туризму з урахуванням його розуміння як соціального інституту та загальнокультурного явища, що й визначає *мету нашої статті*.

Стан наукової розробки. Розробці, становленню і обґрунтуванню науково-теоретичних зasad туризму, зокрема міжнародного, в українській гуманітаристиці присвячено не так багато досліджень. Серед них виокремимо праці В. Павловського [6], Т. Пархоменко [7], в яких аналізуються філософські аспекти туризму; В. Сіверса і І.Братусь [10], де обґрунтовується поняття туризму як явища культури. Л. Божко [1] досліджує генезу й еволюцію наукового дискурсу туризму, О. Кручек [2], В. Пазенок [5; 99] обґрунтують теоретичні засади туризму, що концептуалізуються у специфічну галузь знання – туризмологію. При цьому науковій концептуалізації міжнародного туризму, як специфічного соціокультурного феномена, не приділено достатньо уваги, що також актуалізує продовження досліджень у цьому напрямі.

Виклад матеріалу. Найуживанішим визначенням туризму є те, що запропонували професори Бернського університету В. Хунзікер і К. Крапф (у 1954 р.), а згодом схвалила Міжнародна асоціація наукових експертів туризму: туризм – це низка явищ, зв’язків і взаємовідносин, що виникають у результаті подорожі, якщо вона не призводить до зміни постійного місця перебування у визначеному місці та не пов’язана з трудовою діяльністю і отриманням прибутку [1].

В офіційних джерелах у нашій країні туризм тлумачиться (як це відображене в Законі України «Про туризм» від 1995 р.) як тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [9]. При цьому до 2003 р. визначення міжнародного туризму в Законі не існувало, натомість використовувалися поняття: «іноземний туризм» і «закордонний туризм». Водночас уже в Законі України «Про внесення змін до ЗУ «Про туризм»» організаційними формами туризму визначено міжнародний і внутрішній туризм.

До міжнародного туризму належать: в'їзний туризм – подорожі в межах України осіб, що постійно не проживають на її території, та виїзний туризм – подорожі громадян України та осіб, що постійно проживають на її території, до іншої країни [8].

Манільська декларація з соціального впливу туризму, ухвалена у 1980 р. на Філіппінах, визначає туризм як діяльність, що має важливе значення в житті народів завдяки безпосередньому впливу на соціальну, культурну, освітню й економічну сфери життя держав та їх міжнародні відносини [4].

Уже в наступному 1981 р. у Мадриді Всесвітня конференція з туризму, проведена Всесвітньою туристською організацією (ВТО), визначила туризм одним із видів активного відпочинку, серед яких подорожі з метою пізнання тих чи інших районів, нових країн. У 1993 р. статистична комісія ООН охарактеризувала туризм як діяльність осіб, що подорожують і перебувають у місцях, що знаходяться за межами їх звичайного середовища (...) з метою відпочинку, діловою й іншою метою [1].

Так поступово спектр поглядів на розуміння туризму і його значення розширився у бік гуманістики, позаяк у запропонованих авторитетних визначеннях з'явилися такі поняття, як міжнародний туризм, соціальна, культурна та освітня сфера, міжнародні відносини, відпочинок (поряд з економічним підходом, що домінує фактично і сьогодні). Це, у свою чергу, зумовило необхідність дослідження туризму як соціокультурного феномена, окреслення системи координат, у межах якого його потрібно розглядати, та напрацювання спеціального поняттєво-категоріального апарату, який почав входити далеко за межі менеджменту, маркетингу, сфери послуг тощо.

Як зрозуміло з визначень поняття «туризм», його метою можуть бути і ділові поїздки чи т. зв. медичний туризм, що набирає популярності останніми роками, однак все ж таки найбільше значення туризм має як вид активного відпочинку та комунікації. На цьому здебільшого і зосереджена увага культурологічного підходу до дослідження туризму, зокрема міжнародного, хоча й у випадку інших різновидів (ділового, медичного) його соціокультурна роль не зменшується, а в деяких випадках навіть є більш суттєвою. Зупинимося на соціокультурних функціях міжнародного туризму більш ґрунтовано.

По-перше, міжнародні подорожі активізують зацікавленість, стимулюючи у людини бажання вивчати іноземні мови, культурно-цивілізаційні особливості інших народів. Пошук і прагнення зрозуміти відмінності впливають на формування дослідницького інтересу не лише до інших культур, а й до власної. Все це суттєво впливає на рівень освіченості, інформованість, комунікативні здібності, культурну ерудицію населення як країни-реципієнта, так і приймаючої сторони, що, безумовно, вимагає врахування міжнародного туризму як культурно-просвітницького чинника.

По-друге, уможливлюючи прослідковування факторів історичної спадкоємності, звернення до дослідження різних аспектів міжнародного туризму дає змогу усвідомити специфіку і незворотність більшості домінуючих у глобалізованому сьогоденні смислових орієнтирів і принципів функціонування різних культур, історія формування яких не в останню чергу пов'язана не лише з суспільно-політичними трансформаціями, а й з активними діями людей, зокрема з їх вільним переміщенням, яке хоча й мало різну мету, проте завжди пов'язане зі знайомством з культурою інших країн, відкриттям нових земель, що, у свою чергу, привносило і багато нового в «рідні» культури на основі творчого переосмислення і оригінально спроектованих на місцеве підґрунтя здобутків інших цивілізацій.

По-третє, міжнародний туризм сьогодні, без сумніву, можна вважати загальносвітовим соціокультурним феноменом, що дає змогу безпосередньо доторкнутися до матеріальних і духовних надбань різних культур, більш ґрунтівно зrozуміти їх особливості, різновиди, специфіку прояву. Так, міжнародні подорожі уможливлюють розуміння різних аспектів життєдіяльності суспільств, соціальних функцій культури, у т.ч. крізь призму їх ретроспективного історично-цивілізаційного розвитку, з визначенням майбутніх перспектив удосконалення різних аспектів побутування соціуму та кожної окремої людини і в межах національної, і в межах загальносвітової культури.

По-четверте, своєрідно пов'язуючи групи людей відповідною індустрією, міжнародний туризм, крім задоволення потреби у відпочинку, дозвіллі та рекреації, має змогу змінювати і формувати сучасні світоглядні орієнтири. Зміни в останніх уможливлюють подолання не лише географічно-просторових кордонів, а й сприяють розширенню і виведенню на якісно новий рівень крос-культурної комунікації.

Звичайно, таке розуміння значення туризму актуальне й для його «місцевого», внутрішнього різновиду, проте саме міжнародний туризм має здатність почасти на підсвідомому рівні формувати у подорожуючих толерантне ставлення до іншого, «чужого» і його культури, водночас поважливо ставитися і до власних національно-культурних здобутків, природи та й людини загалом, що особливо актуалізує антропоорієнтовані дослідження функцій міжнародного туризму в межах гуманітаристики як засобу ефективної крос-культурної комунікації.

По-п'яте, почасти складні й суперечливі взаємовідносини між народами вимагають пошуку більш адекватних сучасним викликам засобів і способів вирішення конфліктів, формування позитивного образу країни та її населення на міжнародному рівні. Не останню роль у цьому повинен і може відігравати міжнародний туризм, тому удосконалення ефективного використання його потенціалу як своєрідної народної дипломатії і засобу формування іміджу країни також вимагає теоретичної уваги.

Так поступово у системі сучасних соціокультурних та міжетнічних комунікацій особливе місце починає відводитися міжнародному туризму; він стає масовим явищем, важливою складовою соціальної культури як на регіональному, так і на світовому рівнях.

Насамкінець зупинимося на тих працях учених, які щонайкраще проектируються у площину культурологічного дослідження міжнародного туризму. Водночас тут можна виокремити декілька напрямів, які можна вважати специфічним підґрунттям дослідження туристичної проблематики, що потребує відбору адекватних джерел, які можуть сформувати основи відповідної наукової методології, яка уможливила б інтерпретацію певних явищ, що потрапили у поле зору дослідника міжнародного туризму.

Так, питання теоретичного і методологічного характеру, пов'язані з низкою аспектів, у т.ч. понятійним апаратом із проблем туризму і туристської діяльності, висвітлюються в працях, які, на нашу думку, заклали основи ґрунтовних культурологічних дослідень туризму. Серед них напрацювання філософів Ю. Лотмана, О. Ахізера, Л. Лосєва, В. Межуєва, Г. Ріккerta, Й. Гейзінги, А. Фліера, М. Еліаде, М. Мамардашвілі, А. Швейцера, В. Дільтея, В. Вільденбанда та ін., які досліджували культуру і її історичний розвиток у зв'язку як із приватно-психологічними, так і соціально-груповими аспектами побутування, визначаючи формування конкретних смислів, що згодом фіксувалися в соціокультурних явищах, формування яких, відповідно, залежить як від індивідуальних базисних цінностей, так і від соціальної поведінки і комунікації людини.

Важливе місце в розробці культурологічного вивчення туризму належить дослідникам таких суміжних категорій, як «вільний час», «дозвілля», «відпочинок», «суспільство вільного часу», серед яких Д. Рісмен, Ж. Урден, Б. Грушин, І. Бутенко, Г. Пруденський, К. Абдульханова-Славська, Р. Стеббінс та ін.

Різні аспекти гостинності, подорожей, мандрівок, зокрема в контексті комунікації, аналізуються в дослідженнях Е. Бенвеніста, Б. Берштейна, В. Даля, М. Мішо, О. Погодіна, В. Колесова, В. Чистякова, У. Еко, Ю. Габермаса, Ф. Гізо, Ж. Іле Гоффа, В. Рогачевої, О. Лизіна та ін.

Серед українських науковців також активізувалися культурологічні дослідження туризму, серед яких найбільш ґрунтовні вийшли з-під пера культурологів, філософів, соціологів і істориків: Г. Гарбар, Д. Мусієнко, І. Бондарчук-Чугіна, В. Кулік, І. Голубець, Г. Вишневська, В. Кушнарьов, Е. Полушина-Брояко, В. Сіверс, В. Жадько І. Мініч, К. Сухарєва, О. Головашенко, Е. Слободенюк та ін.

Загалом навіть побіжний огляд останніх досліджень туризму свідчить, що вони вже давно спираються на інклузивну методологію, яка стала основою зарубіжних і вітчизняних напрацювань у цій сфері. І це не дивно, оскільки феномен туризму, зокрема міжнародного, знаходиться на перетині природничих, культурологічних, філософських, історичних, соціологічних, державницько-правових і економічних досліджень, що загалом характерно для всієї парадигми постмодернізму наукових досліджень, основою якої є міждисциплінарність і системність.

Висновок. З огляду на вищезазначене можна зробити висновок, що міжнародний туризм як специфічний соціальний інститут та явище світової культури, а також його культурологічні дослідження мають не лише теоретичне, а й практично-прикладне значення. Поступово туризм дійсно з економічного явища перетворюється на соціокультурне, стає чи не однією з найбільш популярних форм проведення дозвілля та відпочинку, яка водночас має чи не найбільші переваги перед іншими формами наповнення вільного часу, позаяк сприяє не лише задоволенню рекреаційних потреб, а й відіграє суттєву роль для культурної ерудиції і розширення світогляду людини. Відтак, у світлі сучасних антропоорієнтованих досліджень, які водночас передбачають оперта на міждисциплінарну методологію, інтегровану і з природничих, і з поведінкових наук, що завжди перебували у тісному зв'язку з гуманітаристикою, актуальність дослідження різних аспектів міжнародного туризму в культурології зростатиме, постійно розширюючи спектр наукових зацікавлень у цьому напрямі.

Список використаної літератури

1. **Божко Л. Д.** Генезис та еволюція наукового туристського дискурсу / Божко Л. Д. // Вісник Харків. держ. акад. культури. – 2012. – Вип. 37. – С. 56–66.
2. **Кручек О. А.** Туризмологія: процес формування теорії туризму / Кручек О. А. // Зб. наук. пр. Сер. Філософські науки / Київ. ун-т туризму, економіки і права. – Київ, 2010. – Вип. 8. – С. 139–166.
3. **Кулік В. В.** Теоретичні основи культурного туризму: автореф. дис... канд. культурології: 26.00.01 / Кулік В. В. Тавр. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. – Сімф., 2009. – 20 с.
4. **Манільська декларація по социальному воздействию туризма** // Правове регулювання туристичної діяльності в Україні: зб. нормат.-прав. актів / під заг. ред. В. К. Федорченка ; Київ. ун-т туризму, економіки і права. – Київ : Юрінком Интер, 2002.
5. **Павловський В.** Становлення філософії туризму: онтологічний аспект / Павловський В. // Вісник Київ. нац. торговельно-економічного ун-ту. – 2006. – № 5.
6. **Пазенок В. С.** Туризмологія : концептуальні засади теорії туризму / Пазенок В. С. – Київ, 2008. – 830 с.
7. **Пархоменко Т. С.** Антропологія туризму / Пархоменко Т. С. // Філософія туризму. – Київ, 2004. – С. 57–65.
8. **Про внесення змін до Закону України «Про туризм»** / Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>.
9. **Про туризм** / Закон України 324/95-вр, чинний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%BD%D0%BC%D1%80>.
10. **Сіверс В. А.** Культурологічні аспекти туризму / Сіверс В. А., Братусь І. В. // Вісник Нац. авіаційного ун-ту. – 2006. – № 1 (3). – С. 127–135.
11. **Туристичні потоки** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.ht.

References

1. **Bozhko L. D.** Henezys ta evoliutsiia naukovoho turystskoho dyskursu / Bozhko L. D. // Visnyk Kharkiv. derzh. akad. kultury. – 2012. – Vyp. 37. – S. 56–66.
2. **Kruchek O. A.** Turyzmolohiia: protses formuvannia teorii turyzmu / Kruchek O. A. // Zb. nauk. pr. Ser. Filosofski nauky / Kyiv. un-t turyzmu, ekonomiky i prava. – Kyiv, 2010. – Vyp. 8. – S. 139–166.
3. **Kulik V. V.** Teoretychni osnovy kulturnoho turyzmu: avtoref. dys... kand. kulturolohi: 26.00.01 / Kulik V. V. Tavr. nats. un-t im. V. I. Vernadskoho. – Simf., 2009. – 20 s.
4. **Manylskaia deklaratsiya po sotsyalnomu vozdeistviyu turyzma** // Pravove rehuliuvannia turystichnoi diialnosti v Ukraini: zb. normat.-prav. aktiv / pid zah. red. V. K. Fedorchenka ; Kyiv. un-t turyzmu, ekonomiky i prava. – Kyiv : Yurinkom Inter, 2002.
5. **Pavlovskyi V.** Stanovlennia filosofii turyzmu i ontolohichnyi aspekt / Pavlovskyi V. // Visnyk Kyiv. Nats. torhovelno-ekonomicnoho un-tu. – 2006. – № 5.
6. **Pazenok V. S.** Turyzmolohiia: kontseptualni zasady teorii turyzmu / Pazenok V. S. – Kyiv, 2008. – 830 s.
7. **Parkhomenko T. S.** Antropolohiia turyzmu / Parkhomenko T. S. // Filosofia turyzmu. – Kyiv, 2004. – S. 57–65.
8. **Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrayny «Pro turyzm»** / Zakon Ukrayny [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>.
9. **Pro turyzm** / Zakon Ukrayny 324/95-vr, chynnyi [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%BD%D0%BC%D1%80>.
10. **Sivers V. A.** Kulturolohichni aspeky turyzmu / Sivers V. A., Bratus I. V. // Visnyk Nats. aviatsiinoho un-tu. – 2006. – № 1 (3). – S. 127–135.
11. **Turystichni potoky** [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.ht.

CULTURAL CONCEPTUALIZATION OF NOTION OF INTERNATIONAL TOURISM: PROBLEM STATEMENT

Krasovskyi Serhii, Assistant to Chair of Hotel and Restaurant Business
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

The article formulates and substantiates the main provisions that determine the necessity of expanding cultural tourism research in the light of its understanding as a social institution and general cultural phenomenon, the definition of the coordinate system, within which it should be considered, and the development of a special conceptual-categorical apparatus. It is emphasized that the range of scientific views on the understanding of tourism and its importance is gradually expanding in the direction of humanitarian, because in the proposed authoritative definitions of tourism there are such concepts as international tourism, social, cultural and educational spheres, international relations, recreation etc.

Key words: international tourism, culture, cultural studies, intercultural communication, scientific conceptualization.

UDC 008.379. 85

CULTURAL CONCEPTUALIZATION OF NOTION OF INTERNATIONAL TOURISM:
PROBLEM STATEMENT

Krasovskyi Serhii, Assistant to Chair of Hotel and Restaurant Business
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

The purpose is to formulate and substantiate the main provisions that determine the need to expand cultural studies of international tourism, taking into account its understanding as a social institution and general cultural phenomenon, the definition of the coordinate system, within which it should be considered, and the development of a special concept-categorical apparatus.

Methodology. The topic chosen for research has an interdisciplinary character, being at the intersection of cultural studies, historiography with an orientation to general scientific principles and methods of research – analysis, synthesis, and narrative.

Conclusions. Gradually, tourism from an economic phenomenon becomes socio-cultural and one of the most popular forms of leisure and recreation, which at the same time has the greatest advantages over other forms of filling leisure time, as it promotes not only the satisfaction of recreational needs, but also plays a significant role for cultural erudition and extension of human horizons. Therefore, in the light of modern anthropogenic research, which simultaneously involves the use of interdisciplinary methodology, integrated with both natural and behavioural sciences, which were always in close connection with Humanities, the study of various aspects of international tourism in culturology is being updated.

Scientific novelty. The article is the first attempt in culturology on the basis of determining the main functions of international tourism to substantiate the provisions on the need for its study using cultural methodology, integrated with other branches of scientific knowledge.

Practical meaning. International tourism as a specific social institution and the phenomenon of world culture, as well as its cultural studies, has not only theoretical but also practical significance. Research of socio-cultural functions of international tourism, in particular communicative, educational, educational, axiological, and integrative make it possible to more effectively use of its potential, in particular, in building effective international relations and a positive image of the country.

Key words: international tourism, culture, cultural studies, intercultural communication, scientific conceptualization.

Надійшла до редакції 2.11.2017 р.

УДК 044.327

СУТНІСТЬ ПАРАДИГМИ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Майборода Римма Володимирівна, викладач кафедри іноземних мов,
Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв
rimma.mayboroda@gmail.com

Розглядається сутність професійної мобільності крізь призму вимог до фахівців, що одержують вищу освіту. Феномен мобільності розглядається як показник якості освіти, а метою діяльності будь-якого вишого професійного навчального закладу є формування професійно мобільного кваліфікованого робітника. У зв'язку зі змінами, що відбуваються в різних сферах України, реформування економіки країни та виникнення ринку праці, світової економіки, прискорення впровадження нових технологій, з'явилася необхідність змін у сфері вищої професійної освіти з метою підвищення конкурентоспроможності і мобільності майбутніх фахівців, зріс попит на кваліфікованих робітників, які б були спроможними швидко, без адаптації й стажування виконувати специфічні професійні завдання і були готовими до перенавчання, підвищення кваліфікації і, навіть, зміни професії.

Ключові слова: професійна освіта, професійна мобільність, професійні компетенції, ринок праці.

Актуальність проблеми. У зв'язку з істотними змінами, що відбуваються в різних аспектах соціокультурного, політичного та духовного життя України, в умовах реформування економіки країни та виникнення ринку праці, глобалізації світової економіки, прискорення впровадження нових технологій, з'явилася необхідність змін у сфері вищої професійної освіти з метою підвищення конкурентоспроможності та мобільності майбутніх фахівців, різко зрос попит на кваліфікованих робітників, які б були спроможними швидко, без періоду адаптації та стажування, виконувати специфічні професійні завдання і були готовими до перенавчання, підвищення кваліфікації і, навіть, до зміни професії. Сьогодні якість підготовки фахівця визначається його готовністю до ефективної професійної діяльності, здатністю адаптуватися до швидко мінливих та невизначених умов сучасного світу, володінням професійними навичками, а також умінням використовувати отримання знання при вирішенні професійних задач. Усе це потребує нової структури, змісту, форм та видів професійної підготовки випускників вузів економічного профілю.